

Dr. Tjibbe Bosman is universitair docent accounting en recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij is ook registeraccountant en Duits Wirtschaftsprüfer en werkte lange tijd bij PwC. Diverse accountantskantoren, de AFM, de SEC, het ministerie van Financiën en de Europese Commissie toonden interesse in zijn onderzoeken. Bosman bijt de spits af in een nieuwe serie gesprekken over de relatie tussen wetenschap en praktijk in de accountancy. "Ik denk dat we onderzoek veel beter kunnen inzetten."

TEKST LUC QUADACKERS BEELD MICHEL TER WOLBEEK

Tjibbe Bosman wil dat accountants durven te twijfelen

Bosmans grootouders namen hem als jongen ooit mee naar het Nemo Science Museum in Amsterdam. Daar werd toen een handelsvloer nagebootst, waarop je virtueel met 10.000 gulden mocht handelen. "Mijn opa en oma hebben mij toen rond sluitingstijd met veel moeite van de beursvloer afgekregen. Ik was totaal gegrepen. Op de middelbare school keek ik ook elke dag naar het beursnieuws. Onze docent management en organisatie liet ons jaarverslagen zien en de aannames die daarin worden gedaan. En als je die aannames veranderde, dat winst dan ineens verlies kon worden. Ik vond het superinteressant om dat te begrijpen. Hoe en waar geld wordt verdiend, hoe dingen worden verdeeld en hoe je daarover inzicht kunt verschaffen. Dat fascineert mij nog steeds en wetenschap speelt daarbij een belangrijke rol."

Hoe zie je de relatie tussen wetenschap en praktijk op het gebied van accountancy?

"De integratie tussen theorie en praktijk is in het Nederlandse accountantsberoep relatief goed door onze universitaire post master-aanpak, waarin ook wetenschappelijke ideeën en bevindingen aan bod komen. Het lastige is dat wetenschappers zich met hun onderzoek en publicaties richten op een aantal internationale wetenschappelijke tijdschriften, die nog steeds de nadruk leggen op abstracte grote vragen. Niet

alles is daarvan morgen meteen toepasbaar, maar het hoort ook bij academische vorming om daarover als accountant na te kunnen denken, het belang te kunnen inzien van theorie. Ik denk echter dat we onderzoek veel beter kunnen inzetten, bijvoorbeeld rondom wijzigingen in wet- en regelgeving. Het komt best vaak voor dat beleidsmakers de oplossing al bedacht lijken te hebben en er daarna pas bewijs bij proberen te zoeken. Neem de wetenschapstoets van collega's Dennis Veltrop en Anna Gold over de Wijzigingswet accountancysector. Die was heel kritisch, maar daarmee is zo goed als niets gedaan."

Hoe komt dat?

"Misschien is er te weinig aandacht voor. Misschien ligt het ook aan de manier van communiceren. We hebben als wetenschappers weinig prikkels om ons in het maatschappelijke veld te laten zien. Je steekt dan als wetenschapper namelijk je nek uit, maar je wordt er niet per se voor beloond. We proberen wel steeds meer aandacht te hebben voor impact, voor valorisatie, voor wat ons onderzoek betekent voor de maatschappij, maar we worden nog steeds vooral afgerekend op het publiceren van ons onderzoek."

Jij doet zelf geen middle of the road-onderzoek, toch?

"Dat is een bewuste keuze. Met uitzondering van experimenteel en kwalitatief onderzoek zie ik dat veel van mijn onderzoekscollaga's zich nog steeds richten op Amerikaanse data, omdat toegang tot de Nederlandse data niet vanzelfsprekend is. De Foundation for Auditing Research (FAR) was gelukkig een enorme *game changer*. De FAR zette een unieke onderzoeksinfrastructuur op en maakt het mogelijk om ook Nederlandse problemen en data te bestuderen."

'We hebben als wetenschappers weinig prikkels om ons in het maatschappelijke veld te laten zien.'

PROEFSCHRIFT

Eind juni 2024 promoveerde Tjibbe Bosman aan de Universiteit van Amsterdam op een onderzoek naar de impact van maatregelen om de kwaliteit van de jaar-rekeningcontrole te verbeteren.

Uit zijn dissertatie *Three Essays on Institutional Conditions That Enable Audit Quality* bleek onder meer dat tekeningsbevoegde partners die aan een zogenoemde clawback-regeling zijn onderworpen, minder jaar-rekeningcontroles uitvoeren en voorzichtiger zijn met het afgeven van een goedkeurende verklaring. De samenvatting van de dissertatie is online beschikbaar. Accountant.nl publiceerde op 26 juni 2024 een interview met Tjibbe Bosman naar aanleiding van zijn promotie.

We hebben in Nederland veel hervormingen in het beroep, waarvan we niet veel weten. Neem recent nog de verhoging van de controlegrenzen, waartoe de Europese Commissie heeft besloten. We hebben geen goed onderzoek dat onderbouwt waarom die grenzen op die manier zijn vastgesteld en of deze niet hoger of lager zouden moeten liggen. Ik vind het belangrijk dat we goed naar de Nederlandse interventies in regelgeving kijken en wat we daarvan kunnen leren. We zien door toedoen van de FAR gelukkig steeds meer goed onderzoek met hoe- en waarom-vragen over wat er gebeurt in de praktijk."

Kun je wat voorbeelden noemen van jouw onderzoek?

"Ik was voor mijn proefschrift bezig met de gevolgen van de partner clawback-regeling. Ik heb ook gewerkt aan het effect van ondernemingscultuur op de kwaliteit van accountantscontrole en deed onderzoek naar of het uitmaakt welke partij de accountant selecteert. De resultaten laten onder andere zien dat de relatie tussen de gecontroleerde en de accountant ervoor zorgt dat de accountant betere informatie krijgt. En een organisatie die zich niet wil laten controleren, kan door een reguliere controlerend accountant niet goed worden gecontroleerd. Daarom is het opdringen van een accountant aan een gecontroleerde organisatie, zoals het ministerie van Financiën heeft overwogen, een slecht idee. Een andere studie waar we aan werken, is de verplichte pensionering van equitypartners in de maatschapsstructuur. De grootste accountantskantoren vertrouwden hun pensioenregeling aan ons toe. Wij kijken naar de effecten van die verplichte pensionering. De kritiek bestaat namelijk dat

partners die weten dat ze binnenkort zullen vertrekken, zich mogelijk minder inzetten voor een goede controle. We zijn nog in een tussenstadium van de studie, maar het lijkt erop dat men door het anticiperen dat er een opvolger komt, juist strenger wordt tegenover cliënten.

We zijn via een FAR-project ook bezig om de impact te onderzoeken van private equity op de accountantscontrole in Nederland en België. Omdat hier ook niet-beursgenoteerde bedrijven deponeringsplichtig zijn, kunnen effecten breed worden geanalyseerd. Het aantal door private equity overgenomen kantoren groeit snel, wat grote gevolgen kan hebben voor de toegankelijkheid van het beroep, voor het partnermodel, personeel, klanten, innovatie en langetermijnwaardecreatie. Inzicht daarin is waardevol. En we werken aan een onderzoek naar de impact van het accountants-tuchtrecht. We zitten op dit moment midden in de data-verzameling voor dit onderzoek. Maar de eerste resultaten zien er erg interessant uit."

Hoe zouden praktijkmensen het beste onderzoeksresultaten tot zich kunnen nemen?

"Ik zou zeggen: wees nieuwsgierig en sta open voor andere interpretaties. Durf te twijfelen. Accountants zijn heel goed in het stellen van kritische vragen. Doe dat vooral ook op breed academisch gebied, niet per se alleen op het gebied van accountancy. En blijf je als mens en als professional ontwikkelen. Daar word je een betere accountant en leukere collega van. Opleiders moeten beseffen dat we nu mensen voorbereiden op een toekomst die we nog niet kennen en dat academische en persoonlijke vaardigheden daarvoor heel belangrijk zullen zijn. En durf pushback te geven. Accountants hebben veel kritiek te verduren gehad, maar dat betekent niet dat elke interventie die wordt voorgesteld de problemen ook oplost. Er zijn veel problemen waarbij we ons moeten vragen wat we daarover nu echt concreet weten. Op dit gebied is nog genoeg zinvol onderzoekswerk te doen waar het accountantsberoep beter van kan worden." ←